

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

умственной работоспособности в результате наступившего утомления. На 4 паре проявляются признаки нарастающего утомления и умственная деятельность заметно снижается.

Таблица 2. Показатели объема кратковременной зрительной памяти

Учебные занятия	Показатели кратковременной зрительной памяти (в единицах)	Учебные занятия по физической культуре
1-я пара	6	7
2-я пара	7	9
3-я пара	6	8
4-я пара	5	6

Полученные результаты исследования показали, что студенты, которые активно занимаются физической культурой, имеют высокий уровень умственной работоспособности на второй паре, а самый низкий на 4 паре, так как к концу 4 пары у многих студентов появляется утомление, и их умственная деятельность быстро снижается. Следует заметить, что показатели зрительной памяти тоже увеличиваются ко второй паре. Таким образом, можно сделать вывод, что регулярные занятия физической культурой являются тем самым универсальным средством, которое может помочь каждому студенту противостоять напряженному ритму жизни, поэтому физическая культура должны стать неотъемлемой частью жизни студентов.

Список использованной литературы

1. Н.А. Агаджанян «Адаптация и резервы организма» / М., 2005
2. В.П. Ильинич «Физическая культура студента» / М., 2005
3. В.П. Правосудов «Физическая культура и здоровье» / М., 2007
4. А.Г. Горшков «Физическая культура и здоровый образ жизни студента», 2007

ӘОЖ 77.29.99

**ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ МҰҒАЛІМІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШЕБЕРЛІГІ – БҰЛ
ТҰРАҚТЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТЫҢ КӨРІНІСІ**

Закариянов Н.Ж., дене шынықтыру және спорт мамандығының студенті, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Сафарғалиева Г.Н., аға оқытушы, п.ғ.м., дене шынықтыру және спорт теориясы мен практикасы кафедрасы, А.Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті

Қазіргі заманғы мұғалім білім беру мазмұнының зияткерлік оқыту әдістемесінің жоғары деңгейімен жұмыс жасай отырып, оқушыны білуге, білігі мен дағдысын және өзін-өзі қалыптастыруға көмектесуге тырысады, білім беру мазмұнын жаңарту мен дамытуға қатысу дәрежесін ойлайды. Педагогикалық шеберлік – бұл мұғалімнің жұмысында, оқыту, тәрбиелеу және адам дамуы өнерін үнемі жетілдіруде көрінетін педагогикалық іс-әрекеттің ең жоғары деңгейі.

Шебер мұғалім болу үшін дене шынықтыру пәнінің мұғалімі мектепте бес-алты жыл жұмыс істеуді қажет етеді. Алайда, кейінгі жылдары оны кәсіби маман ретінде жетілдіру жалғасуда. Дене шынықтыру деңгейінің жасқа байланысты өзгеруіне байланысты дене шынықтыру мұғалімінің іс-әрекетінің құрылымы біршама өзгереді. Оның сабақты басқару, оқу-

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

шылардың көмекшілерін қолдану қабілеті үлкен рөл атқарады, олар студенттерге көрсету үшін осындай жаттығуларды орындай алады, оларды мұғалімнің өзі бірнеше себептермен орындау қиын және тіпті мүмкін емес (мұғалімнің орындауында қозғалыс эстетикасы жоғалады) [1].

Мұның бәрі мұғалімнің шеберлігі – динамикалық сипаттама және мұғалімді жетілдіру процесі шексіз екенін көрсетеді. Дене шынықтыру мұғалімінің шеберлігін арттырудың бірнеше жолы бар. Олардың бірі әр түрлі курстарда, әдістемелік кездесулерде және т. б. Біліктілікті арттырудан тұрады: тәжірибелі мұғалімдер өткізетін сабақтарға қатысу және талдау; өзінің кәсіби және жалпы эрудициясын арттыру (арнайы әдебиетті, оның ішінде «Мектептегі дене шынықтыру» журналын оқу, жаңа мәліметтерді жинақтау және өзінің педагогикалық жұмысы үшін тұжырымдарды тұжырымдау); спорттық баспасөзді оқу, спорттық жарыстар туралы телебағдарламаларды қарау – барлық маңызды спорттық оқиғалардан хабардар болу мақсатында бірқатар жарыстарға қатысу, спорт саласында кең эрудицияға ие болу.

Олардың педагогикалық іс-әрекеттерін күнделікті талдау (мысалы, жеке оқушылардың және тұтастай алғанда сыныптың ерекшеліктерін жазуға болатын күнделіктің көмегімен әр түрлі жағдайларда балаларда белгілі бір әсердің тиімділігі, болашақ жоспарлары, сабақты ұйымдастыру туралы ойлар және т.б.) жазылады. Мұғалімді оның қызметіне байланысты қызықтыратын сұрақтарға жауап беретін қарапайым зерттеу жұмысын жүргізу (мысалы, ол күшті дамыту үшін қолданған жаттығулардың тиімділігі қандай, жалпы сынып пен жеке оқушылардың дене шынықтыру деңгейі қандай, белгілі бір жағдайларда қандай әдістер тиімді және т.б.) [2].

Өзін-өзі жетілдіруді мұғалім дене шынықтыру сабағының әдістемесіне қатысты ғана үйренген кезде жүзеге асыруы керек. Кейбір мұғалімдер, мысалы: «Мектептегі дене шынықтыру» журналын оқи отырып, физикалық жаттығулар кешені мен жаңа стандартты емес жабдықтарды сипаттайтын мақалаларға ғана назар аударады. Ақпараттың мұндай таңдауы мұғалімнің әдістемелік базасын кеңейтсе де, оны оқушылардың дене тәрбиесінің жалпы тәсілдері мен принциптері тұрғысынан қолда бар білімді қайта қарастыруға ынталандырмайды. Сондықтан мұндай мұғалімнің теориялық негізі бұрынғы деңгейде қалады немесе институтта алынған ақпаратты жылдар бойы ұмытып кету нәтижесінде нашарлайды. Педагогикалық іс-әрекетін үнемі түсіну педагогика, психология, физиология, дене тәрбиесі теориясы саласындағы теориялық ақпаратты үнемі жаңартып отыруды қажет етеді. Тек осы негізде мұғалім педагогикалық процесті қайта құруға, оқушылардың дене тәрбиесінің тиімділігін арттырудың жаңа жолдары мен құралдарын іздеуге дайын бола алады.

Өзін-өзі жетілдіру дағдылары дене тәрбиесі мамандығына оқу процесінде дами бастауы керек. Бұл қажеттілікті қалыптастыруға көбінесе студенттердің өзіндік жұмысы, олардың ғылыми үйірмелерге қатысуы, зерттеу дағдыларын игеру ықпал етеді. Өзін-өзі жетілдірудің барлық жолдары мен әдістері жүйелі түрде қолданылғаны маңызды. Сонымен қатар, жұмыстағы кемшіліктерді жою үшін белгілі бір жүйе, дәйектілік қажет. Мұның бәрі дене шынықтыру мұғалімі өзін-өзі танумен айналысып, өзінің күшті және әлсіз жақтарын анықтаған жағдайда ғана мүмкін болады. Мұғалімнің мүмкіндіктері сан алуан. Олар білім, дағды, қасиеттер түрінде жүзеге асырылуы мүмкін, әрекеттермен күшейтілуі мүмкін. Осыған байланысты кәсіби шеберлікке жету жолдары әртүрлі болуы мүмкін. Кейбір мұғалімдер үшін теориялық білім деңгейі жетекші факторға айналады, ал басқалары үшін – ұйымдастырушылық қабілет, конструктивті дағдылар немесе ерікті қасиеттер жоғар болады. Әрине, сіз кез-келген компоненттің біреуіне ғана сене алмайсыз, тіпті ол өте жақсы айтылған болса да. Мүмкіндігінше білім беру саласына білімді ұстаздар қажет [3].

Білім беруде заманауи саясатты жүзеге асыру жоғары кәсібилікке, шығармашылық әлеуетке ие, қоғамда жетекші зияткерлік ұстанымдарға ие мұғалімсіз мүмкін емес. Қазіргі заманғы мұғалім білім беру мазмұнының зияткерлік қанықтылығымен, оқыту әдістемесінің

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

жоғары деңгейімен жұмыс жасай отырып, оқушыны білуге, сүйуге және оған өзін құруға көмектесуге тырысады, мектепті жаңарту мен дамытуға қатысу дәрежесін ойлайды. Сондықтан мектеп әкімшілігінің басқару қызметінің міндеті мұғалімдердің өз қабілеттері туралы оң пікірін қалыптастыру және дамыту ғана емес, сонымен қатар оларды инновациялық педагогикалық іс-әрекеттің әртүрлі түрлеріне тарту, мұғалімге өзін-өзі бағалауға көмектесу.

Кәсіби мұғалімді таңдау – бұл сұрақ әрдайым балалар мен олардың ата-аналарын алаңдатты, өйткені жақсы білім қазіргі қоғамның маңызды рухани құндылықтарының бірі болып табылады. Педагогикалық кәсібилік «Педагогикалық шеберлік» ұғымы арқылы анықталады, оны педагогтарды өзін-өзі жетілдіруге итермелейтін педагогикалық іс-әрекеттің идеалы ретінде де, педагогикалық жұмыстың тиімділігін бағалауды қамтитын стандарт ретінде де қарастыруға болады. Педагогикалық шеберлік көбінесе мұғалім мен тәрбиешінің жеке басының маңызды кәсіби сапасы ретінде қабылданады. Қазіргі таңдағы педагогикалық шеберліктің маңызды критерийлерінің бірі – мұғалімнің жұмысының тиімділігі, ол оқушылардың жүз пайыздық үлгерімінде және олардың пәнге деген қызығушылығында көрінеді, яғни егер ол барлық балаларды үйрете алса, шебер мұғалім болғаны. Мұғалімнің кәсібилігі, әдетте қаламайтын, білмейтін, оқи алмайтын оқушылардың жақсы нәтижелерінде айқын көрінеді [4].

Зерттеушілердің көпшілігі, ең алдымен, педагогикалық шығармашылыққа қабілетті және педагогикалық шеберлігі бар мұғалімнің жеке басын қарастыру қажет деп санайды. Мұғалімнің жеке басын анықтайтын негізгі элементтер: кәсібилік, құзыреттілік, өнімділік, әлеуметтік бағытталған жеке қасиеттер. Дәстүрлі оқыту жүйесіндегі педагог тұлғасы: технологияны қолдану кезінде мұғалім дайын оқу мазмұнын таратуға басты назар аударады; ең алдымен, сабаққа дайындық кезінде мұғалім жаңа материалды ұсынудың тиімді нұсқаларын және сюжетті сүйемелдеуді іздеумен айналысады.

Бұл ретте оқушыларға ақпаратты жеткізу мұғалімнің шеберлігін қалайды. Сабақтарда мұғалімдер ынтымақтастық қарым-қатынасы үшін жиі мойынсұнушылықты, оқу әрекеттерін адал орындауды қабылдайды деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұрын айтылғандай, мұғалім сабақтағы басты мақсаты – оқушыларға жаңа ақпарат беру үшін барады. Ақпаратты білімге аудару үшін мұғалім оқушыны сыныпта да, үйде де жеткілікті көлемді жұмыс жасауға, оның жұмысын бақылауға және бағалауға «мәжбүр етуі» керек. Мәжбүрлеудің салдары мектеп оқушыларында бастамашылықтың жоқтығынан, кез-келген жұмыс түріне қатысқысы келмеуінен, жалпы ынтаның төмендеуінен, содан кейін шеберліктің толық жоғалуынан көрінеді. Мұғалімнің күші балалардың оқуға құлықсыздығын жеңуге кетеді. Жұмыс қиын, кейде ауыр еңбекке айналады.

Педагогикалық шеберлік-бұл мұғалімнің жұмысында, оқыту, тәрбиелеу және адам дамуы өнерін үнемі жетілдіруде көрінетін педагогикалық іс-әрекеттің ең жоғары деңгейі. Педагогикалық шығармашылық педагогикалық іс-әрекеттің жай-күйі ретінде қарастырылады, онда оқу процесін ұйымдастыруда, ғылыми және практикалық мәселелерді шешуде түбегейлі жаңасы жасалады. Педагогикалық іс-әрекет-бұл үнемі жан-жақты шығармашылықтың көрінісі. Бұл мұғалім-тәрбиешіде шығармашылық қабілеттердің, қасиеттердің, зерттеу дағдыларының жиынтығының болуын болжайды, олардың арасында бастамашылық пен белсенділік, терең назар мен байқау, бай қиял мен түйсігі, оқу жағдайларын талдауға зерттеу тәсілі, педагогикалық мәселелерді шешу, тәуелсіз пікірлер мен тұжырымдар бар [5].

Педагогикалық шеберлік, ең алдымен, мұғалімнің жеке басымен, кәсіби қызметтің өзін-өзі ұйымдастырудың жоғары деңгейін қамтамасыз етуге ықпал ететін қасиеттер кешенімен байланысты. Педагогикалық шеберлік деңгейі технологиялық құзыреттілік деңгейіне байланысты және мынадай негізгі критерийлер негізінде айқындалады:

- 1) орындаушылығы (бағыты бойынша);

**ҚҰЗЫРЕТТІЛІК БІЛІМ: МОДЕЛЬДЕР,
ӘДІСТЕР, ТЕХНОЛОГИЯЛАР
КОМПЕТЕНТНОСТНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МОДЕЛИ, МЕТОДЫ, ТЕХНОЛОГИИ**

- 2) шығармашылық (қызмет мазмұны бойынша);
- 3) технологиялық (педагогикалық техника деңгейі бойынша);
- 4) оңтайлылығы (тиімді құралдарды таңдау бойынша);
- 5) өнімділігі (нәтижесі бойынша).

Мұғалімнің технологиялылығы неғұрлым жоғары болса, оның шеберлік деңгейі соғұрлым жоғары болады. Көріп отырғаныңыздай, шеберлік әдеттегі педагогикалық шеберліктен ерекшеленеді, өйткені бұл оның жетілдірілген деңгейі, қолданылатын оқу-тәрбие әдістерінің жоғары дәлдігі және көбінесе олардың өзіндік үйлесімі. Онда белгілі бір шығармашылық элементтер болуы мүмкін, бірақ олар міндетті емес. Ондағы ең бастысы-психологиялық-педагогикалық теорияны және оқу-тәрбие жұмысының озық тәжірибесін іс жүзінде жүзеге асыру және жүзеге асыру, бұл оқыту мен тәрбиелеуде жоғары көрсеткіштерге қол жеткізуге ықпал етеді.

Біріншіден, мұғалімнің мінез-құлқын ұйымдастыруда, оның мінез-құлқын тәрбиелеуде, содан кейін оның арнайы білімі мен дағдыларын ұйымдастыруда, онсыз бірде-бір мұғалім жақсы тәрбиеші бола алмайды, жұмыс істей алмайды, өйткені оның дауысы жоқ, ол баламен қалай сөйлесуді білмейді және қандай жағдайларда не айту керектігін білмейді. Мұғалім өзін-өзі ұстауы керек, сондықтан әр қозғалыс оны тәрбиелейді және қазіргі уақытта не қалайтынын және не қаламайтынын білуі керек.

Мектеп мұғалімінің педагогикалық шеберлігін бағалау критерийлерін әзірлеу бойынша ұсыныстар: мұғалім-шебер өз пәнін жақсы біліп, басқаларды үйрете білуі керек. Ол тек өз пәлталарына ғана емес, ең алдымен өзіне де талап қояды. Ол тіпті бұзақылар арасында да беделге ие; ең жақсы мұғалім-бұл оқушылар сабақтан қоңырауды байқамай немесе естімейтін және сыныптан шыққысы келмейтін кезде, оқушылар осы тақырып бойынша білімдерін тереңдетуге қуанышты болған кезде оқушылардың өз пәніне деген қызығушылығын оятады; мұғалімнің педагогикалық шеберлігінің басты критерийлерінің бірі оқушылардың білімді тәуелсіз бақылау арқылы алған оң бағалары болып табылады; кәсіби мұғалім әрдайым зерттеу жұмысымен, жаңа әдістер мен технологияларды зерттеумен және қолданумен айналысады.

Әдістемелік әдебиеттермен жұмыс істеу қабілетін атап өткім келеді: нағыз кәсіпқой өзін-өзі жетілдіруде, өзінің біліктілігін арттыруда ешқашан тоқтамайды, жасына, санатына және әртүрлі дәрежесіне қарамастан түрлі кәсіби конкурстарға қатысады; шебер мұғалім өзінің педагогикалық тәжірибесін әріптестерімен бөлісуге, оларға әдістемелік әзірлемелерді баспа немесе электрондық нұсқада көмектесуге әрқашан қуанышты болады. Ол педагогикалық әдептілікке ие, бұл мұғалімнің таза кәсіби сапасы жоғары болады.

Қорытындылай келе, мұғалімнің педагогикалық шеберлігін бағалау өте күрделі, бірыңғай критерийлерді жасау мүмкін емес, өйткені әр түрлі адамдардың: директор, оқу ісінің меңгерушісі, әдіскер, әріптес, оқушы және оның ата-анасының кәсіби тұрғыдан педагогикалық шеберлікке көзқарастары әртүрлі.

Пайдаланылғын әдебиеттер тізімі

1. В.А. Крутецкий, Н.С. Лукин «Жасөспірімнің психологиясы» / М., 1995
2. Ю.Д. Жданов «Дене шынықтыру және спорт мамандарына қойылатын талаптар», 1999
3. Ю.Д. Жданов «Дене шынықтыру және спорт мамандарын даярлау жүйесіндегі жаңа бағыттар», 1999
4. Ж.К. Холодов «Арнайы дене шынықтыру білімі жүйесіндегі теориялық кәсіби дайындық технологиясы» / М., 1996
5. А.А. Райзих «Жасөспірімдерді әлеуметтік тәрбиелеудегі дене шынықтыру құралдары мен әдістері», 1997